

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ БАНКУ

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки України усе більше зростає інтерес до питань інвестиційної діяльності банків, зокрема шляхом застосування схем проектного фінансування. Під проектним фінансуванням у широкому сенсі розуміють фінансування інвестиційних витрат господарської одиниці, яка розпочинає економічну активність у тій чи іншій формі.

При цьому основним критерієм доцільності надання кредитором коштів є очікувані витрати позичальника та можливі його прибутки. Переваги проектного фінансування порівняно з іншими формами фінансування полягають у тому, що воно дозволяє: більш достовірно оцінити платоспроможність позичальника; розглянути весь інвестиційний проект з точки зору його життєздатності, ефективності, можливостей реалізації, забезпеченості ресурсами, ризиків; прогнозувати результат реалізації інвестиційного проекту [1].

Однак найважливішою перевагою для банків є все ж таки розподіл ризиків між усіма учасниками проектного фінансування. У банківській практиці розрізняють наступні форми проектного фінансування [2]: фінансування без права будь-якого регресу на позичальника – банк-кредитор приймає на себе всі ризики, пов'язані з реалізацією проекту, аналізуючи тільки грошові потоки, що генеруються проектом і спрямовуються на погашення кредиту; фінансування з обмеженим правом регресу на позичальника – розподіл ризиків проекту між його учасниками таким чином, щоб кожен учасник брав на себе лише ті ризики, які від нього залежать; фінансування з повним регресом на позичальника–кредитор не приймає на себе ніяких ризиків, пов'язаних з проектом, обмежуючи свою участь у реалізації проекту тільки наданням коштів в обмін на гарантії організаторів проекту або третіх осіб.

Кожен конкретний випадок проектного фінансування складно однозначно віднести до якоїсь однієї групи. Разом з тим проектне фінансування чітко поділяється на два типи [3]: проектне фінансування з паралельним фінансуванням або спільне фінансування; проектне фінансування з послідовним фінансуванням.

Паралельне або спільне фінансування існує при реалізації великомасштабних проектів, які потребують великих капіталовкладень. У такому випадку декілька банків надають кредити

для реалізації такого інвестиційного проекту, що дозволяє їм вкладатися в нормативи гранично допустимих сум кредитів та суттєво знижувати свої кредитні ризики.

При реалізації схеми проектного фінансування з послідовним фінансуванням банк виступає як ініціатор кредитної угоди. Після надання позики підприємству ініціатор (банк-організатор) передає свої вимоги щодо заборгованості іншому кредитору (іншим кредиторам), тим самим зменшуючи на своєму балансі дебіторську заборгованість. За оцінювання інвестиційного проекту, розробку кредитної угоди і видачу позики банк-організатор одержує комісійну винагороду.

Враховуючи підвищену ризикованість інвестиційної діяльності, у тому числі і при реалізації схем проектного фінансування, а також різноманітність та специфіку інвестиційних ризиків важливою та обов'язковою складовою ефективного здійснення проектного фінансування є управління інвестиційними ризиками.

Під управлінням інвестиційними ризиками проекту слід розуміти: сукупність процесів, пов'язаних з ідентифікацією й аналізом ризиків, розробкою заходів реагування на ризикові події, які включають максимізацію позитивних і мінімізацію негативних наслідків настання ризикових подій; сукупність заходів та методів аналізу й послаблення впливу чинників ризику, об'єднаних у етапи ідентифікації, оцінки, планування, регулювання та моніторингу ризику; ймовірність виникнення несприятливих наслідків у формі втрати очікуваного доходу в ситуації невизначеності умов здійснення проекту.

Більшість з існуючих підходів до управління інвестиційними ризиками є доволі фрагментарними, що істотно ускладнює формування і реалізацію учасниками проектного фінансування рішень, пов'язаних із залученням і використанням інвестиційних ресурсів.

Обрання конкретних методів та інструментів управління інвестиційними ризиками у проектному фінансуванні, як правило, обумовлюється двома ключовими чинниками, а саме видом ризику та величиною інвестиційного проекту.

Враховуючи той факт, що інвестиційні ризики притаманні усім стадіям та етапам проектного циклу, функція управління проектними ризиками не зникає до кінця строку реалізації проекту та остаточного погашення позичальником боргових зобов'язань перед банком.

Характеризуючи методи управління інвестиційними ризиками у системі проектного фінансування, необхідно розкрити їх спрямованість, зміст і організаційну форму. Спрямованість методів управління орієнтована безпосередньо на об'єкт управління – інвестиційний ризик у всіх його проявах. Специфіка прийомів і способів впливу на об'єкт управління складає зміст методів управління інвестиційним ризиком. Організаційна форма визначає характер впливу на ризикову ситуацію (прямий чи опосередкований).

На нашу думку, управління інвестиційним ризиком у системі проектного фінансування має розглядатися з точки зору системного підходу. Це обумовлено тим фактом, що появі ризику передують наявність великого кола факторів, які спричиняють появу цих ризиків.

Розглянемо більш детально елементи запропонованої системи управління інвестиційними ризиками. Об'єктом управління у даному випадку є інвестиційні ризики у системі проектного фінансування, відповідно, мета управління інвестиційними ризиками полягає у виявленні ймовірності настання інвестиційних ризиків на ранніх стадіях реалізації інвестиційного проекту та мінімізації їх наслідків. На основі врахування визначеного об'єкта та поставленої мети визначаються інші складові системи управління інвестиційними ризиками.

Найбільш розповсюдженими інструментами нейтралізації інвестиційних ризиків при застосуванні схем проектного фінансування є: диверсифікація, хеджування, форфейтинг, банківські гарантії, резервні кредити, резервні фонди та банківські рахунки з особливим режимом [4].

Підсумовуючи результати дослідження особливостей управління інвестиційними ризиками у системі проектного фінансування, зауважимо, що запропоновані теоретичні узагальнення та розроблена система управління інвестиційними ризиками можуть бути корисними не лише для банків, а для всіх учасників проектного фінансування.

Запропоновані підходи можуть бути цінними для вирішення широкого кола проблем, пов'язаних з формуванням ефективного, гнучкого, системно орієнтованого та адекватного механізму ідентифікації, оцінювання та регулювання інвестиційних ризиків у системі проектного фінансування.

Література

1. Васильева Т. А. Банковское инвестирование на рынке инноваций: моногр. / Т. А. Васильева. – Сумы : СумГУ, 2007. – 513 с.
2. Дучинський А. П. Інвестиційна діяльність банків та підприємств: напрями взаємодії / А. П. Дучинський, О. С. Білай // Економіка ринкових відносин. – 2010. – № 5. – С. 91–94.
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121–III (із змінами та доповненнями від 09.02.2019 № 2491-VIII).– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 №1560–III (зі змінами від 18.12.2017 № 2059-VIII). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.